

Group of States against Corruption
Groupe d'États contre la corruption

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

2 December 2016

GrecoRC4(2016)11

DÖRDÜNCÜ QIYMƏTLƏNDİRMƏ RAUNDU

Deputatların, hakimlərin və prokurorların
fəaliyyətində korrupsiyanın qarşısının alınması

Uyğunluq Hesabatı

Azərbaycan

GRECO-nun 74-cü Plenar İclasında qəbul edilmişdir
(24 Noyabr – 2 Dekabr, Strasburq şəhəri)

F
O
U
R
T
H

E
V
A
L
U
A
T
I
O
N

R
O
U
N
D

I. Müqəddimə

1. Uyğunluq Hesabatı Azərbaycan üzrə Dördüncü Raund Dəyərləndirmə Hesabatı çərçivəsində verilmiş tövsiyələrin icra vəziyyəti ilə bağlı həyata keçirilmiş tədbirləri qiymətləndirir. Dördüncü Raund Dəyərləndirmə Hesabatı GRECO-nun 2014-cü il 10 oktyabr tarixində keçirilmiş 65-ci Plenar İclasında qəbul edilmiş və Azərbaycan Hökumətinin razılığı ilə 2015-ci il 2 aprel tarixdə ictimaiyyətə açıqlanmışdır. GRECO-nun Dördüncü Raund Dəyərləndirmə Hesabatı “Parlament üzvlərinin, hakimlərin və prokurorların fəaliyyətində korrupsiyanın qarşısının alınması” mövzularını əhatə edir.
2. GRECO-nun Daxili Nizamnaməsinə uyğun olaraq, Azərbaycan hökuməti qeyd edilən tövsiyələrin icra vəziyyətini əks etdirən Situasiya Hesabatını təqdim etmişdir. Bu hesabat 2016-cı ilin 2 may tarixində qəbul edilmişdir və digər təqdim edilmiş məlumatlarla yanaşı Uyğunluq Hesabatının hazırlanması üçün əsas götürülmüşdür.
3. GRECO uyğunluq prosesinə müvafiq olaraq məruzəçilərin təyin edilməsini Finlandiya və Gürcüstanla tapşırırmışdır. Finlandiyadan cənab Jouko Huhtamaki və Gürcüstandan xanım Mariam Maisuradze məruzəçi qismində təyin olunmuşlar. Uyğunluq hesabatının tərtib edilməsində GRECO Katibliyi onlara dəstək vermişdir.
4. Uyğunluq Hesabatı Qiymətləndirmə Hesabatında öz əksini tapmış hər bir tövsiyənin icra vəziyyətini qiymətləndirir və ölkənin bu tövsiyələrə uyğunluq səviyyəsini müəyyən edir. İcra olunmamış və ya qismən icra olunmuş kimi icrası dəyərləndirilmiş tövsiyələrin icra vəziyyəti mövcud hesabatın qəbul edilməsindən 18 ay sonra hökumət tərəfindən təqdim ediləcək Situasiya Hesabatına müvafiq olaraq qiymətləndiriləcəkdir.

II. Təhlil

5. GRECO dəyərləndirmə hesabatında Azərbaycana 21 tövsiyə təqdim etmiş və həmin tövsiyələrin icra vəziyyəti aşağıda açıqlanır.

Parlament üzvlərinin fəaliyyətində korrupsiyanın qarşısının alınması

Tövsiyə I.

6. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən təqdim edilən və parlament daxilində sürətləndirilmiş qəbul prosesi ilə qəbul edilən qanun layihələri də daxil olmaqla qanun layihələrinin ictimai dinləmələri sisteməlik olaraq təşkil edilsin.*
7. Hökumət bildirir ki, “İctimai iştirakçılıq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanuna müvafiq olaraq, qanun lahiyəsi Parlamentin müvafiq Komitəsi tərəfindən qəbul edildikdən sonra, 3 gündən gec olmayaraq Milli Məclisin rəsmi internet sahifəsində yerləşdirilməlidir. Müvafiq qanun layihəsinin, o cümlədən icra hakimiyyəti orqanlarının təşəbbüsü ilə təqdim edilən qanun layihələrinin ictimai müzakirəyə çıxarılması məqsədilə Milli Məclisin internet sahifəsində xüsusi bölmə yaradılmışdır. Hökumət qeyd edir ki, təcrübədə bütün layihələr dərhal dərc olunur və qeyd edilən prosedur maraqlı tərəflərin bütün rəy və təkliflərinin qəbul edilməsinə imkan yaradır. Maraqlı tərəflərin rəy və təklifləri toplanaraq, müvafiq komitənin iclaslarında müzakirə olunmaq üçün təqdim edilir və aidiyyəti icra hakimiyyəti orqanına nəzərə alınması üçün göndərilir.

8. “İctimai İştirakçılıq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu həmçinin qanun layihələrinin Milli Məclisə təqdim edilməzdən əvvəl ilkin mərhələdə aidiyyəti icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən ictimai dinləməsinin təşkilini təmin edir. Sürətləndirilmiş qəbul prosesi məqsədilə təqdim edilən qanun layihələri də daxil olmaqla, bütün qanun layihələrin ictimai dinləməsi ilə bağlı təcrübə Milli Məclisin yenilənmiş internet səhifəsində əks olunmuşdur www.meclis.gov.az. Hökumət bildirir ki, 2015-ci ilin payız sessiyasından 2016-cı ilin payız sessiyasınaqədər olan müddət ərzində 144 komitə iclası keçirilərək, həmin icaslarda 432 qanun layihəsi, 12 dövlət qərarı və 5 rəy müzakirə edilmişdir. Bu icaslarda vətəndaş cəmiyyətinin və müvafiq dövlət orqanlarının 182 nümayəndəsi iştirak etmişdir. Vətəndaş cəmiyyətinin nümayəndəsinin parlament müzakirəsində kənar qalma faktı müşahidə edilməmişdir. 59 media nümayəndəsi parlamentdə akreditasiya olunmuş və onların bütün icaslara sərbəst giriş hüququ vardır.
9. Hökumət həmçinin qeyd edir ki, Milli Məclisin Daxili Nizamnaməsinə əlavələr edilməsinə dair nəzərdə tutulan layihə hazırda işlənir. Bu layihə Milli Məclisdə ictimai dinləmələrin keçirilməsinə dair qaydaları nəzərdə tutur. Açıq Hökumətin Təşviqinə dair 2016-2018-ci illər üçün qəbul edilmiş yeni Milli Fəaliyyət Planı vətəndaş cəmiyyəti institutlarının qanunvericilik prosesində iştirakının genişləndirilməsi və ictimai müzakirələrin sayının artırılmasını tələb edir. Bununla yanaşı Hökumət bildirir ki, Milli Fəaliyyət Planı bütün icra hakimiyyəti orqanlarından dövlət orqanları yanında ictimai şuraların fəaliyyətinin gücləndirilməsini və həmin şuralar müvafiq dəstəyin verilməsini tələb edir.
10. 2016-cı il 10 sentyabr tarixində Milli Məclis yeni yaradılmış “Hökumət-Vətəndaş Cəmiyyəti Dialoqu Platforması”na qoşulmuşdur. Bu platforma dövlət orqanları və 30-dan çox qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələrindən ibarətdir və bu günədək platform çərçivəsində 4 görüş keçirilmişdir. Bildirilir ki, qanunvericilik məsələləri də qeyd edilən görüşlərdə müzakirə edilmişdir. Milli Məclisi bu platformada, Milli Məclisin 3 deputatı və Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri təmsil edir.
11. GRECO yuxarıda göstərilən məlumatları nəzərə alır. Dəyərləndirmə hesabatının qəbulundan əvvəl, 2014-cü il 1 iyun tarixində qüvvəyə minmiş “İctimai İştirakçılıq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu Milli Məclisin Aparatından qanun layihələri ilə bağlı ictimai dinləmə və müzakirələrin təşkilini, qeydiyyatla alınmış qanun layihələrinin mətnlərini Milli Məclisin internet səhifəsinin xüsusi bölməsində yerləşdirilməsini və qeyd olunan qanun layihələrin müzakirəsinin nəticəsi barədə ictimaiyyətə məlumatın verməsini təmin edirdi. GRECO nəzərə alır ki, komitələrdə qanun layihələrinin mətnləri vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrinin iştirakı ilə birlikdə müzakirə olunur. “Hökumət-Vətəndaş Cəmiyyəti Dialoqu Platforması”nın təsis edilməsi də müsbət inkişafdır. GRECO ümid edir ki, Platforma mümkün qədər geniş və inkluziv olacaqdır. Qanun layihələri üzrə ictimai müzakirələrin keçirilməsini dəstəkləyən yeni tədbirlər də Milli Məclisin Daxili Nizamnaməsinə təklif edilən dəyişikliklərdə və Açıq Hökumətin Təşviqi dair 2016-2018-ci illər üçün qəbul edilmiş Milli Fəaliyyət Planında öz əksini tapmışdır. Milli Fəaliyyət Planı daha çox sayda və daha yaxşı strukturladılmış formada məsləhətləşmələrin həyata keçirilməsini tələb edir.
12. GRECO xüsusilə Milli Məclisin Daxili Nizamnaməsinə təklif edilən dəyişikliklərlə bağlı islahat prosesi daha təkmil olduqdan sonra sürətləndirilmiş qanunvericilik prosedurları (20

gün ərzində keçirilən prosedur) ilə əlaqədar təşəbbüslər də daxil olmaqla, yeni təşəbbüsləri və təklifləri yenidən nəzərdən keçirməlidir.

13. GRECO I tövsiyənin qismən icra olunması qənaətinə gəlir.

Tövsiyə II.

14. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, i) Konstitusiyada, Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında Qanunda, Deputatların Statusu haqqında Qanunda və Milli Məclisin Daxili Nizamnaməsində maraqlar toqquşması ilə bağlı müddəaların davamı olaraq və ya təkmilləşdirməklə millət vəkillərinin davranış kodeksi standartları (bu sənəd xüsusilə maraqlar toqquşması və üçüncü tərəflə əlaqələrin tənzimlənməsi qaydalarını əhatə etməlidir) qəbul edilsin, icra olunsun və ictimaiyyət üçün açıq olması təmin edilsin. ii) hüquqi davranış, parlament etikası, maraqlar toqquşması, digər ödənişli fəaliyyət növü, hədiyyə və digər üstünlüklər, korrupsiyanın qarşısının alınması və etimadın gücləndirilməsi ilə bağlı millət vəkillərinə təlimlər keçirilsin və məsləhət verilməsi mexanizmi təmin edilsin.*
15. Tövsiyənin i hissəsi ilə əlaqədar olaraq, Hökumət qeyd edir ki, Milli Məclisin üzvlərinin etik davranış qaydalarının layihəsi qanun layihəsi formasında hazırlanmış, Milli Məclisdə qeydiyyata alınmış və layihənin payız sessiyasında baxılması nəzərdə tutulur. Qanun layihəsinin 7-ci maddəsi millət vəkillərin maraqlar toqquşması halları barədə məlumatın Milli Məclisin İntizam Komissiyasına məcburi formada açıqlanmasını təmin edir. Bu layihə həmçinin qanunvericilik fəaliyyətinə təsir göstərmək istəyən 3-cü tərəflərlə əlaqələrlə bağlı qaydalar müəyyən edir. Qanun layihəsinə 2016-cı ilin dekabr ayında Milli Məclisin Dövlət Quruculuğu və Hüquq Siyasəti və Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə komitələrinin birgə iclasında baxılması nəzərdə tutulmuşdur. Bu iclasda İntizam Komissiyasının və vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrinin iştirakı nəzərdə tutulmuşdur. Hökumət qeyd edir ki, Milli Məclisin Daxili Nizamnaməsinə təklif edilən dəyişiklər eyni zamanda Etik Davranış Qaydalarının müddələrinin pozulmasına görə məsuliyyət tədbirlərini də əhatə edəcəkdir. Sonda, hökumət həmçinin əlavə edir ki, 2016-cı ilin Sentyabr ayında keçirilmiş referendum nəticəsində Konstitusiyaya edilmiş sonuncu dəyişikliklər, Etik Davranış Qaydalarının tələblərinin ciddi şəkildə pozulması ilə əlaqədar Milli Məclisin üzvünün mandatdan məhrum olunması məsələsini ehtiva edir. (maddə 89)
16. Tövsiyənin ii hissəsi ilə əlaqədar, Hökumət qeyd edir ki, İntizam Komissiyasının yeni davranış qaydalara riayət edilməsinə nəzarət edən məsul qurum olması nəzərdə tutulur. Bir qrup deputat və ekspert yeni qaydalar üzrə iş aparırlar. Etik Davranış Qaydaları qəbul olunduqdan sonra İntizam Komissiyası tərəfindən bir sıra qaydaların və izahedici materialların məlumatların hazırlanması nəzərdə tutulmuşdur. Bununla əlaqədar, müvafiq təlimlərin və məsləhətləşmələrin həyata keçirilməsi də nəzərdə tutulmuşdur. GRECO tərəfindən ifadə olunan narahatçılıqla əlaqədar olaraq, Hökumət qeyd edir ki, son parlament seçkiləri nəticəsində rektor vəzifəsini tutan deputatlar seçilməmişdir hansı ki, təhsil sahəsi ilə əlaqədar olan qanun layihələrin müzakirəsində iştirak edə və səs verə bilərdilər.
17. Tövsiyənin i hissəsinə əsasən, GRECO qeyd edir ki, Etik Davranış Qaydalarının layihəsinin hazırlanması prosesi qiymətləndirmə hesabatından bəri inkişaf etmişdir: lahiyə qanunvericilik aktı kimi hazırda Milli Məclisdədir. Layihənin ingilis dilindəki təqdim edilmiş

tərcüməsinə əsasən, GRECO qeyd edir ki, maraqların toqquşması ilə bağlı bəzi qaydalar 11-ci maddədə ("Obyektivlik" hissəsinə aid olan 7-ci maddədə nəzərdə tutulmamışdır) əks olunmuşdur. Onlar qeyd edirlər ki, millət vəkili maraqlar toqquşması hallarının qarşısını almalı və bu kimi hallara rast gəldikdə bu barədə Milli Məclisin İntizam Komissiyasına məlumat verməlidir. Təqdim edilən layihədə maraqların toqquşmasının tərfi verilməmiş və kimin maraqlarının nəzərdə tutulması aydın deyil. Lahiyyədə həmçinin, bu kimi halların nəticələri barədə heç bir müddəə öz əksini tapmamışdır (məsələn, səs vermə prosesində iştirakdan imtinaya görə).

18. Üçüncü tərəflərlə əlaqələr məsələsi ilə bağlı, təqdim edilmiş layihə nə GRECO nədə ki Qiymətləndirmə Hesabatında qeyd edilən narahatçılıqlarla əlaqədar məsələləri tam olaraq ehtiva etmir. (layihə 5 və 7-ci maddələrdə nəzakətli davranış və ayrı bir əhali qrupunun maraqlarına üstünlük verilməməsi məsələsinə toxunur)
19. Aydındır ki, Azərbaycan Etik Davranış Qaydalarının layihəsinin məzmununu təkmilləşdirməlidir. Layihədə həddən artıq ümumi dil istifadə edilir. Layihənin 3-cü Fəslə İntizam Komissiyası tərəfindən həyata keçirilən və nəzarət olunan uyğunluğu əhatə edir. Nəzarət tədbirlərinin təsviri Etik Davranış Qaydalarının qalan hissəsi kimi eyni qaydada çox geniş dildə tərtib olunmuşdur. Bu, heç bir şübhə olmadan gələcəkdə layihənin normativ akt kimi istifadəsinə maneəçilik yaradacaqdır. GRECO həmçinin, layihənin problemli hallar üzrə məsləhətçi orqanı funksiyasının İntizam Komissiyasına verilməsindən narahatdır. Bu onun nəzarət funksiyaları uyğun gəlmir. GRECO qeyd olunan layihənin qəbulu zamanı, Azərbaycandan yuxarıda göstərilən qeydlərin nəzərə alınmasını tövsiyə edir. GRECO hesab edir ki, tövsiyə bu hissədə qismən icra edilib.
20. Tövsiyənin ii hissəsinə gəldikdə GRECO ölkənin İntizam Komissiyasına Etik Davranış Qaydalarının müddələrinin icrasına nəzarət həyata keçirməklə eyni zamanda onun icrasını təmin etmək səlahiyyətini verilməsini niyyətini nəzərə alır. Bu gözlənilən addımdır və proses inkişaf etdikcə GRECO Komissiyasının vəzifələrini daha da dərinlən öyrənməlidir. Xüsusən bu deputatlara təlim keçirmə, müzakirə olunan məsələlər üzrə tövsiyə vermə sahələrinə aiddir. GRECO hesab edir ki, tövsiyə bu hissədə qismən icra edilib.
21. GRECO hesab edir ki, ii tövsiyə qismən icra edilib

Tövsiyə III.

22. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, deputatların əlavə fəaliyyətləri effektiv nəzarət obyektinə olsun.*
23. Hökumət qeyd edir ki, Milli Məclis hazırda ciddi məhdudiyyət qaydalarını tətbiq edir. Hazırkı nəzarət mexanizmi yenidən nəzərdən keçirilməsi yuxarıda qeyd edilən tövsiyələrə uyğun olaraq, əlavə tədbirlərin, Etik Davranış Qaydaları və maliyyə bəyannaməsi mexanizminin qəbul da daxil olmaqla əlavə tədbirlərin tətbiqindən asılıdır. Etik Davranış Qaydalarının 4 və 15-ci maddələri qaydalarının pozulması hallarını əhatə edir. İntizam Komissiyasının nəzarəti bu müddəələr üzrə artırılacaqdır. Bundan əlavə, Etik Davranış Qaydalarının layihəsi və Milli Məclisin Daxili Nizamnaməsinə təklif edilən dəyişikliklər cəzaları da nəzərdə tutacaqdır. Cəzalar intizam tədbirlərindən mandatdan məhrum edilməyə qədər tədbirləri əhatə edəcəkdir.

24. GRECO qeyd olunanları nəzərə alır. GRECO xatırlayır ki, Konstitusiyaya artıq deputat fəaliyyəti ilə digər dövlət orqanında və ya dini təşkilatda fəaliyyət, habelə müəyyən istisnalar olmaqla kommersiya və ya digər ödənişli fəaliyyətlər məşğul olmaqla bağlı müəyyən məhdudiyyətləri nəzərdə tutur. Qiymətləndirmə Hesabatında göstərildiyi kimi normalda bu məsələlərin həlli Konstitusiyaya Məhkəməsinin səlahiyyətlərinə aid olmalıdır, lakin təcrübədə pozuntular yoxlanılmır (seçkilər zamanı MSK tərəfindən keçirilən yoxlama istisna olmaqla.) Etik Davranış Qaydasının layihəsinin 4-cü maddəsinə nəzər salsaq görərik ki, hazırda olan Konstitusiyada əks olunmuş məhdudiyyət qaydalarını təkrar edir. Etik Davranış Qaydalarının 15-ci maddəsi isə İntizam Komissiyasının nəzarət funksiyasını müəyyən edir.
25. Yuxarıda göstərilən müddəalar çox ümumi qeyd olunur və deputatların əlavə fəaliyyətinin nəzarət obyektinə olmasının konkret indikatorları mövcud deyildir. Məsələn, İntizam Komissiyasının və ya digər orqanın bu növ uyğunsuzluqlara rast gəldiyi halda nəticələri barədə müddəalar aydın deyildir. Məndə hansı hallarda İntizam Komissiyasının müvafiq materialları Konstitusiyaya Məhkəməsinə göndərməli olduğu nəzərdə tutulmamışdır. 4-cü maddədə deputat uyğunsuzluqla əlaqədar məsuliyyətə cəlb olmamaq üçün Komissiyanın rəyini öyrənməlidir. Hazırkı qanunvericilik tövsiyənin qismən belə icra olunması üçün fikirləşməyə əsasən vermir.
26. GRECO hesab edir ki, iii tövsiyə icra olunmayıb.

Tövsiyə iv.

27. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, i) Millət vəkilləri üçün gəlir bəyannamələrinin forması tez bir zamanda müəyyənləşdirilsin və bəyannamələrin məxfiliyi millət vəkilləri və onların qohumlarının şəxsi həyatları və təhlükəsizliyi nəzərə alınma şərti ilə aradan qaldırılsın ii) Millət vəkilləri üçün maliyyə xarakterli məlumatların təqdim olunma mexanizmi işə düşməsi təmin edilsin (müstəqil nəzarət orqanı tərəfindən nəzarətin həyata keçirilməsi də daxil olmaqla), və bu tələblərə əməl edilmədiyi təqdirdə çəkindirici və proporsional cəza növlərinin tətbiqi və tətbiq edilmiş cəzanın əsaslandırılması barədə məlumatlar ictimaiyyətə təmin edilsin.*
28. Hökumət qeyd edir ki, yeni qəbul edilmiş Açıq Hökumətin Təşviqinə dair Milli Fəaliyyət Planına uyğun olaraq Nazirlər Kabinetinə və Ədliyyə Nazirliyinə vəzifəli şəxslər üçün maliyyə bəyannamələrinin açıqlanmasına dair müvafiq tədbirlərin görülməsi tapşırılmışdır. GRECO-ya bununla bağlı yeniliklər olduğu zaman məlumat verəcəkdir. Milli Məclisin aparatı müvafiq qanunvericiliyin tələblərin uyğun olaraq təlim proqramının hazırlanması üzrə işlər görür.
29. GRECO təəssüflə qeyd edir ki, bu tövsiyənin icrasında heç bir irəliləyiş yoxdur. GRECO xatırladır ki, maliyyə bəyannamələrin açıqlanması mexanizminin təqdim olunmasından 10 ildən artıq müddət keçmişdir. Qiymətləndirmə Hesabatın 40-cı abzasında qeyd edilir ki, bu sistemin effektiv olması üçün tələb edilən əsas şərtlər, o cümlədən nəzarət orqanı, cəzalar və maliyyə bəyannamələrin forması çatışmır. Bununla əlaqədar inkişafın olmaması bu sahədə siyasi iradənin kifayət qədər olmamasına şübhələr yarada bilər. GRECO göstərir ki, bir çox ölkələrdə vəzifəli şəxslərin maliyyə bəyannamələrinin tətbiqi mexanizmi artıq standartla çevirilib və Azərbaycanı bu sahədə müvafiq addımlar atmaya çağırır.

30. GRECO iv tövsiyyənin icra edilmədiyi qənaətinə gəlir.

Hakimlərin barəsində korrupsiyanın qarşısının alınması.

Tövsiyə v.

31. *GRECO tövsiyyə edir ki, i) Məhkəmə-Hüquq Şurasının məqsədlərində/mandatında məhkəmə hakimiyyətinin müstəqiliyinin qorunması və gücləndirilməsi ilə bağlı müddəalar aydın şəkildə göstərsin; və ii) Məhkəmə-Hüquq Şurasının rolu məhkəmə hakimiyyətinin tərkibində gücləndirilsin və bu xüsusilə onun üzvlərinin yarısından az olmayan hissəsinin birbaşa seçilmiş və ya həmkarları tərəfindən təyin edilən hakimlərdən ibarət olması və MHŞ-nin sədrinin hakim olan üzvlərdən seçilməsi yolu ilə təmin edilsin.*
32. Tövsiyyənin (i) hissəsi ilə bağlı hökumət məlumat vermişdir ki, Avropa Şurasının ekspertləri ilə yaxın əməkdaşlıq nəticəsində 2000-ci ildən etibarən məhkəmə sistemi barədə qanunvericilikdə bir sıra dəyişikliklər edilmişdir. 2005-ci ildə Məhkəmə-Hüquq Şurası (bundan sonra MHŞ) faktiki olaraq məhkəmə sistemini təmsil etməyə, tənzimləməyə və onun müstəqilliyinə təminat verməyə başlamışdır (MHŞ haqqında qanunun 11.0.7-ci maddəsi). MHŞ haqqında qanun bir neçə dəfə dəyişdirilmişdir: a) 21/12/2012-ci ildə məhkəmə müstəqilliyi haqqında tələblər daxil edilmişdir (vəzifələr üzrə 1-ci bölmə); b) 21/12/2012-ci ildə bu sahədə əlavə təhlükəsizlik tədbirləri tətbiq etmək və fəaliyyətləri üzərində uyğun olmayan bir təsir olması halında hakimə MHŞ-na rəsmi olaraq müraciət edə bilməsi haqqında); c) 30/12/2014, MHŞ-nin müstəqilliyini təmin etmək, icra hakimiyyəti, Ali Məhkəmə və Ədliyyə Nazirliyinin MHŞ-nin onu birinci və apellyasiya instansiya məhkəmələrində təmsil edən üzvlərini təyin etmək hüququndan məhrum edilməklə onların MHŞ-na təsir imkanlarının azaldılması (hazırda onlar hakimlər assosiasiyasının təqdimatı ilə MHŞ tərəfindən təyin edirlər); d) 24/02/2015-ci ildə MHŞ-na birinci instansiya məhkəməsinin fəaliyyətinin təşkili üçün müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (burada Ədliyyə Nazirliyi nəzərdə tutulur) tərəfindən illik büdcəsinin müzakirəsi zamanı öz təkliflərini bildirmək hüququ verilmişdir; e) 28/10/2016-ci ildə MHŞ-na apellyasiya məhkəməsinin illik büdcə təkliflərini nəzərdən keçirmək hüququ verildi; f) 28/11/2016-ci ildə MHŞ-na məhkəmələrin müvafiq ərazi yurisdiksiyalarını müəyyənləşdirmək kimi xüsusi səlahiyyət verildi. Sonuncu olaraq məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyinin təmin edilməsinin MHŞ-nin əsas vəzifələrindən biri olmasını açıq formada nəzərdə tutan qanun layihəsi bir müddət əvvəl Parlamentdə müzakirəyə çıxarıldı və daha sonra 2016-cı ilin 29 noyabr tarixində qəbul edildi. Hakimiyyət zəmanət verir ki, bu qanun 56 gün müddətində Prezident tərəfindən imzalandıqdan və dərc olunduqdan sonra qüvvəyə minəcəkdir Qanun layihəsinin əsl Prezidentin özü tərəfindən təqdim edildiyindən qeyd edilən şərtlər (56 gün və dərc olunma) sadəcə formal tələblərdir.
33. Tövsiyyənin (ii) hissə ilə əlaqədar hökumət məlumat vermişdir ki, yuxarıda göstərilən islahatlar nəticəsində MHŞ-nin 15 üzvündən 9-u müxtəlif məhkəmələrin hakimləridir və onların əksəriyyəti hakimlərin özləri tərəfindən təyin olunmuşdur. MHŞ-nin digər üzvləri Prezident, Ədliyyə Nazirliyi, Baş Prokurorluq və Vəkillər Kollegiyası tərəfindən təyin olunmuşdur. Bu təyinatlar təşkilat komitəsinin plenar və ya kollegial sessiyalarında baş tutmuşdur.

34. GRECO yuxarıda göstərilən məlumatları nəzərə alır. Təvsiyyənin (i) hissəsi ilə əlaqədar MHŞ-nin səlahiyyətlərinin genişləndirilməsi faktının sevindirici hal olduğunu qeyd edir. Parlament tərəfindən yenidən qəbul edilmiş qanunun GRECO-nun təvsiyyəsində göstəriləndiyi kimi MHŞ-nin məhkəmə sisteminin müstəqilliyinin təminatçısı kimi səlahiyyətlərini artıracaqdır. Beləliklə təvsiyyənin birinci hissəsi ilə bağlı əsas narahatçılığın artıq aradan qaldırıldığını hesab etmək olar, bununla əlaqədar olaraq, GRECO 29 noyabr tarixli qanunun qarşısından gələn 2 ay müddətində qüvvəyə minəcəyi barədə hökumətin zəmanətini əsas götürür. Təvsiyyənin (ii) hissəsi ilə əlaqədar olaraq, MHŞ haqqında qanunun 6-cı maddəsinə MHŞ-nin tərkibini aşağıdakı formada müəyyən edir.

MHŞ haqqında Qanunun 6-cı maddə- Məhkəmə-Hüquq Şurasının tərkibi

- 6.1. Məhkəmə-Hüquq Şurası 15 üzvdən ibarət tərkibdə fəaliyyət göstərir.
- 6.2. Məhkəmə-Hüquq Şurasının tərkibi əsasən hakimlərdən, habelə icra, qanunvericilik, prokurorluq orqanları və Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının nümayəndələrindən ibarət olmaqla aşağıdakı şəxslərdən təşkil olunur:
- 6.2.1. Azərbaycan Respublikası müvafiq icra hakimiyyəti orqanının rəhbəri;
- 6.2.2. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri;
- 6.2.3. Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təyin edilən şəxs;
- 6.2.4. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən təyin edilən şəxs;
- 6.2.5. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyə Məhkəməsi tərəfindən təyin edilən hakim;
- 6.2.6. hakim assosiasiyaları tərəfindən təklif olunmuş namizədlər sırasından Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin *seçdiyi* kassasiya instansiyası məhkəməsinin iki hakimi;
- 6.2.7. hakim assosiasiyaları tərəfindən təklif olunmuş namizədlər sırasından ~~Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin təyin etdiyi~~ *Məhkəmə-Hüquq Şurasının seçdiyi* apellyasiya instansiyası məhkəməsinin (Azərbaycan Respublikasının Apellyasiya Məhkəməsi) hakimi apellyasiya məhkəmələrinin iki hakimi;
- 6.2.8. hakim assosiasiyaları tərəfindən təklif olunmuş namizədlər sırasından ~~Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin təyin etdiyi~~ apellyasiya instansiyası məhkəməsinin (Azərbaycan Respublikasının İqtisad Məhkəməsi) hakimi
- 6.2.8. hakim assosiasiyaları tərəfindən təklif olunmuş namizədlər sırasından Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin *seçdiyi* Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi;
- 6.2.9. hakim assosiasiyaları tərəfindən təklif olunmuş namizədlər sırasından *Məhkəmə-Hüquq Şurasının seçdiyi* birinci instansiyaya məhkəməsinin iki hakimi;
- 6.2.10. Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanının təyin etdiyi şəxs;
- 6.2.11. Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının Rəyasət Heyəti tərəfindən təyin edilən vəkil;
- 6.2.12. Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu tərəfindən təyin edilən şəxs.
- 6.3. Azərbaycan Respublikası müvafiq icra hakimiyyəti orqanının rəhbəri və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri vəzifəyə görə Məhkəmə-Hüquq Şurasının üzvləri hesab edilirlər.
- 6.4. Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi, Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti

orqanı və Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu tərəfindən Məhkəmə-Hüquq Şurasına üzv təyin edilən şəxslər ali hüquq təhsilinə və hüquqşünas ixtisası üzrə beş ildən artıq iş stajına malik olmalıdırlar.

6.5. Hakim assosiasiyaları hər bir Məhkəmə-Hüquq Şurası üzvü yerinə ən azı iki namizəd təklif etməlidirlər. Məhkəmə-Hüquq Şurası üzvlüyünə təklif olunmuş namizədlərin siyahısına onları seçən orqan tərəfindən yalnız bir dəfə etiraz edilə bilər. İkinci dəfə təqdim olunmuş namizədlər sırasından Məhkəmə-Hüquq Şurasının üzvü seçilməlidir.

6.6. Məhkəmə-Hüquq Şurası üzvlərinin səlahiyyət müddəti beş ildir.

~~6.7. Vəzifəyə görə Məhkəmə-Hüquq Şurasının üzvü olan şəxslər istisna olmaqla eyni şəxs ardıcıl olaraq iki dəfədən artıq Məhkəmə-Hüquq Şurasının üzvü təyin edilə bilməz.~~

Qeyd: Qanunun tətbiqi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 yanvar 2005-ci il tarixli sərəncamına əsasən MHŞ haqqında qanunda “müvafiq icra hakimiyyəti” dedikdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti və Ədliyyə Nazirlikləri başa düşülməlidir.

35. GRECO təəssüf edir ki, MHŞ-nin tərkibi ilə bağlı daha dəqiq və iddialı islahatlar həyata keçirilməmişdir. Belə ki, MHŞ-nin 15 üzvündən 9-u yenə də müxtəlif instansiya hakimlərindən təşkil olunmuşdur ki, bu qiymətləndirmə hesabatı zamanındakı eyni vəziyyətdir. Buna baxmayaraq onların çox az bir qismi öz həmkarları tərəfindən seçilir və ya təyin olunurlar, əksər hallarda dolayı yolla. Əslində isə MHŞ haqqında edilmiş dəyişikliyə əsasən (30/12/2014 tarixli) MHŞ-na hakimlər həmkarlarının təklif etdiyi namizədlər arasından birinci instansiya məhkəməsinin iki və apellyasiya instansiya məhkəməsinin iki hakimini seçmək hüququ verilmişdir. Buna baxmayaraq təklif olunmuş namizədləri MHŞ seçməkdən yalnız bir dəfə imtina edə bilər ki, bu da tövsiyələrin ikinci hissəsinə uyğun gəlmir. Bundan başqa tövsiyələrdə MHŞ-na sədrliyin onun hakim üzvləri tərəfindən edilməsi göstərsə də MHŞ-na Ədliyyə Naziri sədrlik etməkdədir. Bütün bunlar belə qənaətə gəlməyə imkan verir ki, Azərbaycan hələ ki, tövsiyələrin ikinci hissəsində göstərilən məsələlərlə bağlı adekvat tədbirlər həyata keçirməmişdir.
36. GRECO belə nəticəyə gəlir ki, v tövsiyyə qismən icra edilmişdir.

Tövsiyə VI.

37. *GRECO tövsiyə edir ki, məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyi aşağıdakılar vasitəsilə daha da gücləndirilməlidir i) bütün kateqoriyalardan olan hakimlərin və məhkəmə sədrlərinin təyin edilməsində Məhkəmə-Hüquq Şurasının rolunu artırmaqla; və ii) hakimlər üçün beş illik sınaq müddətini xeyli azaldaraq və aydın, obyektiv və şəffaf meyarlar əsasında hakim vəzifəsinə daimi təyinatlar irəli sürərək.*
38. Tövsiyənin (i) hissəsi ilə əlaqədar olaraq, səlahiyyətli orqanlar məlumat verir ki, Məhkəmə-Hüquq Şurasının (MHŞ) rolunu artırmaq üçün qanunvericiliyə dəyişiklik edilmişdir. Bu dəyişikliklər nəticəsində, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Ali Məhkəmənin Sədri istisna olmaqla, bütün hakimləri yalnız Məhkəmə-Hüquq Şurasının təklifi ilə təyin edir. Hakimlərin seçilməsi ilə əlaqədar Prezidentin rolu illər keçdikcə dəyişmişdir və bu səlahiyyət hazırda yalnız Məhkəmə-Hüquq Şurasının tövsiyələrinin

təsdiq edilməsi məhdudlaşır. Milli Məclis tərəfindən “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” AR Qanununa 2014-cü il 30 dekabr tarixində edilmiş dəyişikliyə əsasən ağır cinayətlər məhkəmələri və apelyasiya məhkəmələrinin sədrləri MHŞ-nun təklifi əsasında təyin edilməsi təmin edilmişdir. Bu Qanuna əsasən, Məhkəmə-Hüquq Şurası “Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin, apellyasiya məhkəmələrinin, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin, ağır cinayətlər məhkəmələrinin sədrləri istisna olmaqla, təyin olunmuş hakimlər sırasından Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin sədrlərinin, sədr müavinlərinin və məhkəmə kollegiyaları sədrlərinin təyin edilməsi, habelə bu şəxslərin vəzifədən azad edilməsi və ya digər vəzifəyə keçirilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanına (Prezident) təkliflər verir” (Bənd 12.0.4). Konstitusiyanın 109 nömrəli maddəsinə əsasən, apelyasiya və ali məhkəmənin hakimlərinin Prezidentin təklifi ilə Parlament tərəfindən təyin edilməsinə baxmayaraq, bu konstitusiya müddəası yalnız təyin etmə barədə qərarın çərçivəsini müəyyən edir. Təyin etmə barədə qərarlar, “Hakimlər və Məhkəmələr haqqında” Qanunun müddəalarına müvafiq olaraq qəbul edilir. Apelyasiya və ali məhkəmənin hakimlərinin təyin edilməsi barədə qərar birinci instansiya hakiminin səlahiyyətinin artırılması formasında qəbul edilir. “Məhkəmələr və Hakimlər haqqında” Qanunun 94 nömrəli maddəsinə əsasən (1997), yuxarı instansiya məhkəmələrinin, yəni apelyasiya və kassasiya məhkəmələrinin hakimi vəzifələrinə bir qayda olaraq 5 il birinci instansiya məhkəmələrinin hakimi işləmiş şəxslər təyin oluna bilərlər.

39. Faktiki olaraq, keçən il ərzində, Məhkəmə-Hüquq Şurası Ali Məhkəmənin kollegiya şurasının üç sədrinin, apelyasiya məhkəmələrinin dörd sədrinin, ali məhkəmələrin üç hakiminin, apelyasiya məhkəmələrinin on üç hakiminin və birinci instansiya məhkəmələrinin 76 hakiminin təyin edilməsi barədə təkliflər vermişdir. Bütün təkliflər Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən qəbul edilmiş və icra edilmişdir.
40. Tövsiyənin (ii) hissəsi ilə əlaqədar olaraq, səlahiyyətli orqanlar bildirir ki, 30/12/2014-cü ildə “Məhkəmələr və Hakimlər haqqında” Qanununa edilmiş dəyişikliklər nəticəsində hakimlər üçün sınaq müddəti beş ildən üç ilə qədər azaldılmışdır. Onlar vurğulayır ki, Məhkəmə-Hüquq Şurası səlahiyyət müddəti bitən məhkəmələrin sədri də daxil olmaqla, 2010-cu ildə ən son hakim seçimi prosedurlarına müvafiq olaraq seçilən 80-ə qədər hakimin işini araşdırarkən 2015-ci ilin oktyabr-dekabr aylarında keçirilən sessiyalar müddətində aydın, obyektiv və şəffaf meyarlardan istifadə etmişdir. Hakimlərin fəaliyyətlərinə baxış Ali Məhkəmənin sədri tərəfindən və əlaqədar məhkəmənin sədri tərəfindən verilən məlumatla, eləcə də məhkəmədə hakim barədə sorğular olduqda Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən təyinatı üzrə əldə edilən məlumatla əsaslanmışdır. Prosesə həmçinin məhkəmə assosiasiyalarının rəhbərləri və qiymətləndirilmiş hakimlər cəlb edilmişdir. Bu qiymətləndirmələrin nəticələrinə əsasən, Məhkəmə-Hüquq Şurası Prezidentə təyinat barədə təkliflər vermişdir və onların hər biri qəbul edilmiş və yerinə yetirilmişdir. Tövsiyə olunan namizədlər daimi olaraq təqaüd yaşına qədər məhkəmə orqanlarına təyin edilmişlər. Məhkəmə-Hüquq Şurası bu istiqamətdə fəaliyyətini davam etdirir. Məhkəmə-Hüquq Şurasının aparatı bu sahədə ümumi baxış hazırlanmışdır, hansı ki, hakimlərin gələcək fəaliyyətləri və Təkmilləşdirilmiş Qiymətləndirmə Formasının nümunəsinin hazırlanmasına əsas olacaqdır. Bundan əlavə, hakimlərin qiymətləndirilməsi metodologiyası Avropa Birliyi ilə birgə əməkdaşlıq şəraitində “Məhkəmə sisteminin işinin inkişafına dəstək” mövzusu üzrə layihə çərçivəsində təkmilləşdirilmişdir.

41. Tövsiyənin (i) hissəsi ilə bağlı, GRECO hakimlərin seçilməsində Məhkəmə-Hüquq Şurasının artan rolunu dəstəkləyir. GRECO həmçinin Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən təyinatlar üçün irəli sürülən təkliflərə prezidentin müntəzəm olaraq əməl etdiyini son təcrübədə müşahidə etməkdən razıdır. Bu təcrübə indi təsdiqlənə və qanunda tətbiq edilə bilər. İnkişaf etdiyinə baxmayaraq, icra hakimiyyəti məhkəmə sistemində əsas təyinatlar üçün əlavə müstəsna hüquqları saxlamağa davam edir. Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin Sədri və NMR-nın Ali Məhkəməsinin Sədri birbaşa olaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən təyin edilməyə davam edir. Tövsiyəyə əsasən tələb edildiyi kimi bütün kateqoriyalardan olan hakimlərin və məhkəmələrin təyin edilməsinə Məhkəmə-Hüquq Şurasının cəlb edilməsini təmin etmək üçün daha qəti tədbirlərin görülməsi tövsiyə edilir. Bununla da, tövsiyənin bu hissəsi artıq qismən yerinə yetirilmişdir.
42. Tövsiyənin (ii) hissəsi ilə bağlı, GRECO 2014-cü ilin dekabr ayında yenidən cəlb edilən hakimlər üçün sınaq müddətinin beş ildə üç ilə qədər azaldılması faktına diqqət yetirmişdir. "Məhkəmələr və Hakimlər haqqında" Qanunun 94 nömrəli maddəsi indi aşağıdakı kimi oxunur: "Yeni hakimlər üç il müddətinə təyin olunurlar. Bu müddət ərzində onlar ildə ən azı bir dəfə tədris kurslarına cəlb edirlər. Bu müddətin sonunda hakimlərin fəaliyyəti qiymətləndirilir. Qiymətləndirmə nəticəsində hakimin fəaliyyətində hər hansı peşəkar çatışmazlıq aşkar edilməzsə, Məhkəmə-Hüquq Şurasının təklifi ilə onun səlahiyyətləri son yaş həddinə qədər uzadılır". Vəzifədə olan hakimlər üçün sınaq müddətlərinin mübahisəli olmasına baxmayaraq, sınaq müddətinin üç ilə qədər azaldılması hazırkı tövsiyənin tələbi ilə uyğundur. GRECO hakimiyyətdə olan səlahiyyətli orqanlar tərəfindən verilən zəmanətləri əlbəttə ki, dəstəkləyir, Məhkəmə-Hüquq Şurası məhkəmə sədrilərindən gələn fikirlər və "başqa mənbələrdən olan məlumatlar" da daxil olmaqla, 2014-2015-ci ildə aydın, obyektiv və şəffaf meyardan istifadə etmişdir. Lakin, aydındır ki, tam şəffaflıq və obyektivlik xatirinə bu meyarlar daha yaxşı izah edilməli və qayda və ya qanunda təsdiqlənməlidir. GRECO qeyd edir ki, qiymətləndirmələr üçün standartlaşmış nümunə və metodologiya hal-hazırda Məhkəmə-Hüquq Şurasının nəzərindədir. GRECO bu erkən təşəbbüsü dəstəkləyir. Ümumiyyətlə qeyd edir ki, tövsiyənin ikinci hissəsi qismən icra edilmişdir.
43. GRECO belə nəticəyə gəlir ki, tövsiyə VI qismən yerinə yetirilmişdir.

Tövsiyə VII.

44. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, hakimlərinin fəaliyyətinin müntəzəm qiymətləndirilməsi prosesində Hakimlərin Etik Davranış Kodeksinin bütün aidliyyəti müddəalarının nəzərə alınmasına üstünlük verilsin (Maddə 5, 7, 10-11, 13, 17 və 18)*
45. Səlahiyyətli orqanlar bildirir ki, bu tövsiyənin yerinə yetirilməsi Məhkəmə-Hüquq Şurasının 13/10/2016-cı ildə keçirilən sessiyasında nəzərdən keçirilmişdir. Məhkəmə-Hüquq Şurası hazırkı tövsiyənin yerinə yetirildiyini təsdiq etmişdir. Hakimlərin Etik Davranış Məcəlləsinə "Məcəllənin tələbinin pozulması hakimin fəaliyyətinin

qiymətləndirilməsi üçün nəzərə alınmalıdır”¹ cümləsini özündə əks etdirən 24 sayılı bənd də daxil olmaqla, müvafiq qaydada düzəliş edilmişdir.

46. GRECO Etik Davranış Məcəlləsinin bütün tələblərinin pozuntularının indi hakimin fəaliyyətinin müntəzəm qiymətləndirilməsi sahəsinə daxil edilməsini müşahidə etməkdən razıdır. Ümumiyyətlə, hazırki tövsiyənin əsas məqsədinə çatılmışdır. Azərbaycan yadda saxlamalıdır ki, qiymətləndirmə həmçinin karyera inkişafı barədə gələcək qərarlar da daxil olmaqla, qiymətləndirmənin müsbət və peşəkar mövqeyinin tanınması üçün bir vasitədir.
47. GRECO belə nəticəyə gəlir ki, tövsiyə VII qənaətnəxş formada icra edilmişdir.

Tövsiyə VIII.

48. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, i) Xüsusilə hakimlərin digər ödənişli fəaliyyəti ilə bağlı məsələlərdə daxil olmaqla məhkəmə hakimiyyəti daxilində bütövlük və etik davranış qaydaları ilə bağlı məsləhət vermə sisteminin yaradılması nəzərdən keçirilsin, ii) etik davranış qaydaları, maraqlar toqquşması və maliyyə xarakterli məlumatların açıqlanması üzrə hakimlərə davamlı və ixtisaslaşmış təlimlər keçirilsin.*
49. Səlahiyyətli orqanlar bildirir ki, konsultasiya qrupu Hakimlərin Etik Davranış Qaydaları ilə bağlı aparılan müzakirələr nəticəsində (bunlar Hakimlərin Davranışı üzrə Banqalor Prinsiplərinə uyğun olaraq keçirilmişdir) 20/02/2016-cı il tarixində keçirilən Məhkəmə Hakimlərinin İctimai Birliyinin Konfransında yaradılmışdır. Konfransın iştirakçıları bu orqanın yaradılmasını, onun üzvlərinin seçilməsini və onun funksiyalarının digər aspektlərini tənzimləyən Konsultasiya Qrupunun Əsasnaməsini qəbul etmişlər. Qrup tələb üzrə və məxfi olaraq etik məsələlər üzrə konsultasiya apararaq davamlı şəkildə fəaliyyət göstərir. Konsultasiya Qrupu, bütün məhkəmə instansiyalarını (rayon məhkəməsi, apelyasiya məhkəməsi və Ali Məhkəmə) və genderləri təmsil edən üç təcrübəli hakimdən ibarətdir.
50. Bundan əlavə, 2014-cü ildən etibarən, etik davranış, maraqların toqquşması və maliyyə bəyannamələrin açıqlanması üzrə təlim proqramı Məhkəmə-Hüquq Şurasının və Ədliyyə Akademiyasının birgə səyləri ilə işlənib hazırlanmışdır. Təlimlər il ərzində davamlı olaraq keçirilmişdir. Bu sahədə 2015-ci ildə 41 hakimə və 2016-cı ildə 60 hakimə (bütün məhkəmə heyətinin 12%-i) təlim keçilmişdir. Akademiya artıq növbəti ilin sessiyaları üçün yüksək sayda hakim cəlb etməyi planlaşdırır. Bundan əlavə, bu ildən başlayaraq, yeni hakimlər bu mövzular onlar üçün tələb edilən təlim kursunun bir hissəsidir.
51. Tövsiyənin (i) hissəsinə gəldikdə, GRECO hakimlərin əlavə fəaliyyətləri də daxil olmaqla, bütövlük və etik məsələlər üzrə məxfi konsultasiya ilə məşğul olmağa görə öhdəliklə təmin edilən üç təcrübəli hakimdən ibarət Konsultasiya Qrupunun yaradılmasını dəstəkləyir; tövsiyənin bu hissəsi yerinə yetirilmişdir. Tövsiyənin (ii) hissəsi ilə bağlı, GRECO tövsiyənin əhatə etdiyi mövzulara həsr edilən daha böyük təlim səylərini qiymətləndirir. İş yerində təlim kurslarının və yeni hakimlər üçün ilk təlim

¹ http://jlc.gov.az/ethic_code.pdf səhifəsinə baxın

kursunun faktiki tərkibi barədə verilən xüsusi məlumatı nəzərə alaraq, GRECO belə nəticəyə gəlir ki, tövsiyənin bu hissəsi də yerinə yetirilmişdir.

52. GRECO belə nəticəyə gəlir ki, tövsiyə VIII qənaətbəxş şəkildə icra edilmişdir.

Tövsiyə IX.

53. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, i) hakimlər üçün gəlir bəyannamələrinin forması tez bir zamanda, prioritet qaydasında müəyyənləşdirilsin və bu məlumatların məxfiliyi hakimlər və onların qohumlarının şəxsi həyatları və təhlükəsizliyi nəzərə alınmaqla aradan qaldırılsın ii) Hakimlər barəsində maliyyə xarakterli məlumatların bəyan edilməsi rejimi tətbiq olunsun (o cümlədən bu məqsədlər üçün Korrupsiyaya qarşı Mübarizə üzrə Komissiya uyğun inzibati və ekspert resursları ilə təmin olunsun), bununla yanaşı bu sahədə mövcud tələblərin icra olunmamasına görə sanksiyalar nəzərdə tutulsun, sanksiyaların tətbiq olunması halları, o cümlədən tətbiq olunması səbələri, ictimaiyyətə açıqlansın.*
54. Səlahiyyətli orqanlar bildirir ki, bu tövsiyənin yerinə yetirilməsi millət vəkilləri ilə əlaqədar 4-cü tövsiyənin icrası ilə bağlıdır. 26 nömrəli abzasda qeyd edildiyi kimi, yeni qəbul edilən Açıq Hökumətin təşviqinə dair Milli Fəaliyyət Planına uyğun olaraq, Azərbaycan Hökuməti Nazirlər Kabinetindən və Ədliyyə Nazirindən millət vəkilləri, hakimlər və prokurorlar da daxli olmaqla, vəzifəli şəxslərin maliyyə bəyannamələrinin açıqlanması üzrə müvafiq tədbirlərin görülməsini tələb edir. GRECO bu sahədə baş verən hər hansı bir yeniliklə bağlı məlumatlandırılacaqdır.
55. GRECO yalnız 4-cü tövsiyə ilə bağlı nəticələrini bu hissədə təkrarlaya bilər. O, Azərbaycanın səlahiyyətli orqanlarını hazırkı tövsiyənin yerinə yetirilməsi üçün lazımı tədbir görməyə çağırır.
56. GRECO belə nəticəyə gəlir ki, tövsiyə IX yerinə yetirilməmişdir.

Tövsiyə X.

57. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, birinci instansiya məhkəmələrinin sədrlərinə həmin məhkəmənin hakimləri barəsində intizam məsuliyyətinin tətbiq olunması barədə Məhkəmə Hüquq Şurasına vəsatətlə müraciət etmək səlahiyyətinin verilməsi məsələsi nəzərdən keçirilsin*
58. Səlahiyyətli orqanlar bildirir ki, Məhkəmə-Hüquq Şurası 13/10/2016-cı ildə keçirilən sessiyasında məsələyə baxmışdır. O, bu hadisə üçün hazırlanan beynəlxalq təcrübələrə baxışın nəticələrinə diqqət yetirmişdir. Birinci instansiya məhkəmələrinin sədrlərinin səlahiyyətləri 1997-ci il Hakimlər və Məhkəmələr haqqında Qanunun 23, 28, 30-4, 34 və 45 nömrəli maddələrinə əsasən müəyyən edilir. Bu müddəalara əsasən, bu məhkəmələrin sədrləri məhkəmədə qayda-qanunlarına əməl edilməsini təmin etmək,

məhkəmələrin işini təşkil etmək və onların fəaliyyətləri barədə hesabat vermək hüququna malikdir. Qanunun 112 nömrəli maddəsi tələb edir ki, yüksək instansiya məhkəmələrin sədrləri hakimlərin işi Məhkəmə-Hüquq Şurasına göndərdikdə, tətbiq edilmiş inzibati xətlər barədə məlumatlandırılır. Bundan əlavə, müvafiq məhkəmənin sədri tərəfindən verilən məlumat hakimin qiymətləndirilməsində istifadə edilir (Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında Qanunun 13-cü bəndi). Buna görə də, birinci instansiya məhkəmələrinin sədrləri müvafiq əlaqə kanallarına malikdir və onlar dolayı yolla intizam məsələlərini Məhkəmə-Hüquq Şurasının diqqətinə çatdırıb bilərlər. Onların bir çoxu təcrübədə bu kanallardan istifadə etmişlər. Məhkəmə-Hüquq Şurası buna görə də, belə bir nəticəyə gəlmişdir ki, qanunvericiliyə dəyişikliklər edilməsi kimi heç bir əlavə tədbirin görülməsinə ehtiyac yoxdur. Səlahiyyətli orqanlar həmçinin, GRECO-nun gözləntilərinə əsaslanan sessiya protokolu da daxil olmaqla, Məhkəmə-Hüquq Şurasının iclası ilə əlaqədar müvafiq sənədləri təqdim etmişdir.

59. GRECO bu məlumata diqqət yetirir. Təvsiyə edilən tədbirlər bu yaxınlarda səlahiyyətli orqanlar tərəfindən müzakirə edilmişdir. GRECO birinci instansiya məhkəməsinin sədrlərinin inzibati iş qaldırmaq imkanının olmasına verilən zəmanətləri qiymətləndirir. Qanuni olaraq, intizam prosedurlarına başlanılması Ali Məhkəmə və NMR Ali Məhkəməsinin sədrlərinə, apelyasiya məhkəmələrinə və Ədliyyə Nazirliyinə səlahiyyətlərində qalır. Verilən məlumata əsasən, GRECO belə nəticəyə gəlir ki, Azərbaycan təvsiyə edilən əlavə tədbirlərin mümkün faydalarını nəzərə almışdır.
60. GRECO belə nəticəyə gəlir ki, təvsiyə X qənaətbəxş şəkildə icra edilmişdir.

Təvsiyə XI.

61. *GRECO təvsiyə etmişdir ki, Baş prokuror tərəfindən hakimlərin toxunulmazlığının qaldırılması barədə (cinayət başında tutulması halı istisna olmaqla) Məhkəmə Hüquq Şurasına edilmiş müraciətə baxılması müddətinin əhəmiyyətli dərəcədə azaldılması məqsədilə bu məsələ nəzərdən keçirilsin.*
62. Səlahiyyətli orqanlar bildirir ki, on gün əvəzinə müddətin yetmiş iki saata qədər azaldılmasını nəzərdə tutan müvafiq qanun layihəsi işlənib hazırlanmış və parlamente təqdim edilmişdir. Bu layihə 29 noyabr 2016-cı ildə qəbul edilmişdir. Səlahiyyətli orqanlar zəmanət verir ki, qeyd edilən qanunun qüvvəyə minməsi üçün tələb olunan 56 gün müddəti ərzində imzalanma və dərc edilmə tələbləri formal formal xarakter daşıyır, çünki qeyd edilən qanunun təşəbbüskarı Prezidentin özüdür.
63. GRECO bu təvsiyənin icrası ilə bağlı edilmiş son dəyişikliyi alqışlayır və 29 noyabr tarixli qanunun növbəti iki ay ərzində qüvvəyə minməsinin qarşısını heç bir şeyin almayacağına səlahiyyətli orqanlar tərəfindən verilən zəmanətləri qiymətləndirir.
64. GRECO belə nəticəyə gəlir ki, təvsiyə XI kifayət qədər yerinə yetirilmişdir.

Təvsiyə xii.

65. GRECO tövsiyə etmişdir ki, 1) cinayət işlərinin istintaqı zamanı prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinə hər hansı bir lazımsız təsir və müdaxilə aradan qaldırılması üçün Prokurorluq haqqında Qanuna dəyişikliklər edilməsi nəzərdən keçirilsin; ii) bütün prokurorluq orqanlarının təşkil edilməsi, bağlanması və əsas təşkilati strukturu qanunla müəyyən edilsin.
66. Tövsiyənin (i) hissəsi isə əlaqədar olaraq, hökumət GRECO-nun bu hesabatını qəbul etdikdən sonra, Milli Məclisin ekspertləri, o cümlədən Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvləri tərəfindən müayinə edilmişdir. Bununla yanaşı, Ali Məhkəmənin (və Konstitusiya Məhkəməsinin) üzvləri məsləhətləşmələrə dəvət olunmuşdurlar. İştirakçılar mövcud qanunvericiliyə olan aşağıdakı müddəaları qeyd etdilər:

Prokurorluq haqqında Qanun (1999)

Maddə 43. Parlament nəzarəti Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru prokurorluğun fəaliyyəti haqqında, istintaq edilən cinayət işləri istisna olmaqla, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə məlumat verir

Maddə 44. Azərbaycan dövləti başçısının nəzarəti Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru Azərbaycan dövlətinin başçısına— Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə prokurorluğun fəaliyyəti haqqında mütəmadi olaraq məlumat verir.

Cinayət-Prosessual Məcəllə (2000)

7.0.18. Cinayət prosesinin iştirakçıları — təhqiqatçı, müstəntiq, prokuror, habelə zərər çəkmiş şəxs, xüsusi ittihamçı, mülki iddiaçı, onların qanuni nümayəndələri və nümayəndələri, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxs, onların qanuni nümayəndələri, müdafiəçi, mülki cavabdeh, onun qanuni nümayəndəsi və ya nümayəndəsidir.

67. Bundan əlavə, yalnız cinayət prosesinin iştirakçıları cinayət işində qeyd olunan məlumatları əldə etmək hüquqları vardır. Yuxarıda qeyd olunan müddəalar Qanunun 44-cü maddəsində göstərilən kimi, Prezidentin cinayət işi və cinayət prosesi ilə əlaqədar məlumat əldə etmək hüququnu ifadə etmir. Prokurorluq haqqında Qanunda 1999-cu il tarixdə, daha sonra Azərbaycan Respublikasının Cinayət Prosesual Məcəlləsi 2000-ci il tarixdə qəbul edilmiş, və həmin Məcəllədə cinayət işi ilə tanış olmaq hüququ olan şəxslərin siyahısına Prezident daxil edilməmişdir. Hökumət həmin müddəaların şəhr olunmasına dair heç bir münaqişənin olmamasını bildirərək, nəticədə məcəllənin üstünlük təşkil etdiyini qeyd etmişdirlər. Cinayət Prosesual qanunvericiliyin 2.4-cü maddəsində qeyd edilmişdir ki, digər qanunlardakı prosesual hüquq normaları Cinayət-Prosessual Məcəllənin müddəalarına uyğunlaşdırılmalıdır.
68. Tövsiyənin (ii) hissəsinə müvafiq olaraq, hökumət bildirmişdir ki, prokurorluqların təşkil edilməsi və bağlanması prezident qəbul etdiyi müvafiq qanunlara uyğun olaraq tənzimlənir.

Konstitusiya (1995)

Maddə 95. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin həll etdiyi məsələlər:

1.3 inzibati ərazi bölgüsü

Prokurorluq haqqında qanun (1999)

Maddə 2. Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu

Fövqəladə prokurorluqların, xarici dövlətlərin, yaxud bu Qanunla nəzərdə tutulmayan qaydada prokurorluqların yaradılması qadağandır.

Maddə 15. Ərazi və ixtisaslaşdırılmış prokurorluqlar

Azərbaycan Respublikasının rayonlarında, şəhərlərində (rayon tabeli şəhərlərdən başqa), şəhərdəki

rayonlarda müvafiq olaraq rayon, şəhər prokurorluqları təşkil edilir.

İxtisaslaşdırılmış

prokurorluqlara hərbi prokurorluqlar aiddir

69. Prokurorluq haqqında qanunun 8-ci maddəsində Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu sistemi qeyd olunmaqla, Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu, Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsi, Azərbaycan Respublikasının Hərbi Prokurorluğu, Bakı şəhər Prokurorluğu, rayon (şəhər) prokurorluqları, hərbi prokurorluqları və digər qurumlar (tədris-elm müəssisələri və s.) öz əskini tapmışdır. Həmin qanunun 2-ci maddəsinə əsasən Prezident prokurorluq orqanlarını təşkil etmək səlahiyyəti yoxdur. Bu səlahiyyət Milli Məclisə aiddir. Bununla yanaşı, Prokurorluq haqqında qanunda prokurorluqların təşkil edilməsi inzibati ərazi bölgüsü üzrə həyata keçirilməsi aşkar surətdə öz əksini tapmışdır. Prezidentin qəbul etdiyi aktlar təşkilati və iqtisadi xarakter daşıyır və Prezident maliyyə büdcə icrasına barədə hesabat verilən şəxsdir.
70. Təvsiyənin (i) hissəsinə əsasən, GRECO hesab edir ki, Dəyərləndirmə Hesabatının 85-ci bəndində təsvir edilən “Baş prokuroru ... mütəmadi olaraq Prezidentə (illik və sorğuya əsasən) prokurorluğun fəaliyyəti, o cümlədən istintaqı aparılan cinayət işləri haqqında məlumat verir” məsələsinə dair heç bir tədbir görülməmişdir. Prokurorluq orqanları adətən müvafiq təminatlara uyğun olaraq Milli Məclisin nəzarəti altındadır (Baş prokuror prokurorluğun fəaliyyəti haqqında, istintaq edilən cinayət işləri istisna olmaqla, Milli Məclisinə məlumat verir). Prokurorluğa belə parallel nəzarət heç bir zəmanət olmadan açıq-aydın problemlə bir məsələdir. GRECO ziddiyyətli normaları olmamasına dair irəli sürülən dəlilləri ilə razı deyil və təvsiyənin bu hissəsi icra edilməməsinə hesab edir. Bununla yanaşı, bu günədək təvsiyənin (ii) hissəsinin icrasına dair heç bir tədbirin həyata keçirilməməsi qeyd olunur. Müvafiq yeni ofisləri təşkil etmək və ya ləğv etmək üçün müəyyən hüquqi və ya ərazi-institusional məhdudiyyətlər var; lakin, bu çərçivələrə baxmayaraq, prezident prokurorluq orqanlarının təşkili/yenidən təşkilinə dair xeyli təsir imkanlarına malikdir. Dəyərləndirmə Hesabatında da artıq qeyd olunduğu kimi, Prokurorluq Azərbaycan Respublikasında müstəntiq bir qurum olduğundan onun müstəqilliyinə qanunla zəmanət verilməlidir. GRECO qeyd olunan təvsiyəyə dair az irəliləyişin olmasından təəssüflənir. Bu təvsiyənin həyata keçirilməsində hakimiyyəti böyük qətiyyət göstərməyə çağırır.
71. GRECO xii təvsiyənin yerinə yetirilməməsi qənaətinə gəlir.

Tövsiyə xiii.

72. *GRECO digər hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşlarının prokurorluq orqanlarına təyin edilməsini daha obyektiv, şəffaf meyarlar və qaydaların təkmilləşdirilməsi və ictimaiyyətə açıq olmasını tövsiyə etmişdir.*
73. Hökumət qeyd edir ki, digər qurumların təcrübələrindən faydalanmaq məqsədi ilə digər hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları prokurorluq orqanlarına işə qəbul edilir. Bu işçilər böyük iş stajına malik olan şəxslərdir. İmtahan Komissiyası həmin namizədin müsahibəsini təşkil edir. Bu təyinatların əksəriyyəti maliyyə və iqtisadi sahəsində olan cinayətlərin istintaq imkanlarını artırmaq məqsədi ilə Vergilər Nazirliyindən, və əməliyyat potensialının gücləndirilməsi məqsədi ilə polislər arasından seçilir. İmtahan Komissiyası bütün sahələri əhatə edən yüksək (rəhbər) əməkdaşlarından ibarətdir. Hökumət iddia edir ki, müsahibələr və qərarlar səs çoxluğu ilə qəbul edilir və aydın, obyektiv, şəffaf və yoxlanılmış peşəkarlığa, bilik və bacarıqlara əsaslanır. Lakin digər hüquq-mühafizə əməkdaşlarının prokurorluq orqanlarına işə qəbul proseduru daha obyektiv və şəffaf meyarlara uyğunlaşdırmaq məqsədi ilə təkmilləşdirilmiş və ictimaiyyətə açıq olması təmin edilmişdir. Digər hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşlarının Prokurorluq orqanlarına işə qəbul edilməsi qaydaları Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorunun 13.07.2015-ci tarixli 10/65 nömrəli Əmri ilə təsdiq edilmişdir.
- 1) Bu qaydalar Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğunun rəsmi saytında öz əksini tapmışdır.
74. GRECO digər hüquq-mühafizə əməkdaşlarının prokurorluq orqanlarına işə qəbul edilməsinin təsdiq edilməsi haqqında 2015-ci ilin iyul ayında qəbul edilmiş qaydaları alqışlayır. Təcrübə səviyyəsinin, ümumi münasibət, dövlət qulluğuna qəbul zamanı işin icra olunması, habelə intizamın sistemli nəzərə alınmasını görməkdən məmnunluq ifadə olunur. GRECO prokurorluq orqanlarına yeni işçinin qəbul edilməsi üçün digər hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşlarının işə qəbul edilməsini məqsədi ilə onlar arasında adi rəqabət imtahanın təşkil olunmasını başa düşür. Ümumillikdə, Azərbaycan bu tövsiyə icrasına müsbət cavab vermişdir.
75. GRECO xiii tövsiyənin qənaətbəxş həyata keçirilməsi qənaətinə gəlir.

Tövsiyə xiv.

76. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, i) Prokurorluq orqanlarına bütün yüksək vəzifələrə vakansiyalar ictimaiyyətə açıq elan olunsun və onlara giriş aydın, obyektiv və şəffaf meyarlar uyğun olsun; və ii) yüksək vəzifələrə namizədlərin namizədliyi əksəriyyətinin icraedici orqanla əlaqəsi olmayan şəxslər tərəfindən baxılsın və qiymətləndirilməsin.*
77. Tövsiyənin (i) hissəsinə əsasən, hökumət iddia edir ki, rəhbər və orta vəzifələrə işə qəbul prokurorluq orqanlarında aşağı səviyyədə olan kadrlar vasitəsi ilə həyata keçirilir. Prokurorluğun orta və rəhbər vəzifələrə təyin olunacaq namizədlər prokurorluq orqanlarda iş təcrübəsinə malik olmalıdırlar. Baş Prokurorluğun Kadrlar İdarəsi prokurorluq orqanlarının daxilində bununla əlaqədar elan verir. Baş Prokurorluğun rəsmi saytında bütün

rəhbər şəxslərə, o cümlədən rayon/şəhər prokurorlara dair məlumatlar öz əksini tapır. Həmin məlumatlar mövcud vakansiyalara uyğun olaraq müntəzəm olaraq yenilənir.²

78. Tövsiyənin (ii) hissəsinə əsasən, Azərbaycan hökuməti heç bir məlumat vermir.
79. GRECO yuxarıda qeyd olunan məlumatları nəzərə alır. Təqdim olunan məlumat qeyd olunan tövsiyəyə (i) hissəsinə uyğun adekvat tədbirlər həyata keçirilməsinin qəbul edilməsinə imkan vermir; (ictimai reklam, aydın obyektiv və şəffaf meyarlar). Tövsiyənin (ii) hissəsinə əsasən, GRECO hesab edir ki, yüksək vəzifələrə namizədlərin namizədliyi əksəriyyətinin icraedici orqanla əlaqəsi olmayan şəxslər tərəfindən baxılması və qiymətləndirilməsi ilə əlaqədar heç bir tədbir görülməmişdir.
80. GRECO xiv tövsiyənin yerinə yetirilməməsi qənaətinə gəlir.

Tövsiyə xv.

81. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, i) Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun əməkdaşlarının etik davranış kodeksinə uyğun olaraq prokurorluq işçilərinin fəaliyyətinin dövrü qiymətləndirilməsi həyata keçirilsin; və ii) bütün kateqoriyalara aid prokurorların dövrü qiymətləndirilməsi həyata keçirilsin.*
82. Tövsiyənin (i) hissəsinə əsasən, hökumət iddia edir ki, Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorunun 13 iyul 2015-ci il tarixli 10/64 nömrəli əmrinə əsasən, bütün rayon/şəhər prokurorlarının fəaliyyəti hər beş ildən bir qiymətləndirilir. Onlardan hal-hazırda Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun əməkdaşlarının etik davranış kodeksi ilə müəyyən edilmiş etik prinsip və davranış qaydalarına riayət edilməsi tələb edilir. Ali Attestasiya Komissiyasının etik qaydaların pozulması hesab etdiyi halda, həmin prokurorlar barəsində intizam icraatı başlanması üçün səlahiyyətli orqanlara təkliflər təqdim edilməsinə dair müvafiq tədbirlər həyata keçirilmişdir. Xüsusilə, Baş prokurorun 16.11.2011-ci il tarixli "Prokurorluq işçilərinin Attestasiya Qaydalarının müəyyən edilməsi haqqında" Əmrinin 4.10-cü bəndinə edilən ən son dəyişikliklərə əsasən, Attestasiya Komissiyasının yalnız işçinin müvafiq işinə uyğun olaraq, habelə iş fəaliyyətinə, gördüyü işin nəticələrinə, Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun əməkdaşlarının etik davranış kodeksinə, eləcə də onun hüquq və vəzifələri ilə əlaqədar müsahibə keçirir.
83. Tövsiyənin (ii) hissəsinə əsasən, hökumət iddia edir ki, Dövlət Qulluğu haqqında qanunun prinsiplərinə əsasən, prokurorların Etik Davranış Qaydaları uyğun olaraq vaxtaşırı qiymətləndirilməsi həyata keçirilir. İxtisaslaşmış və rəhbər prokurorlar, habelə qiymətləndirmədən azad olmuş işçilərin fəaliyyətin qiymətləndirilməsi dövlət qulluğunun əsas prinsiplərindən biridir. İşçinin etik davranış qaydalarına riayət etməsi illik qiymətləndirmə meyarları daxil edilib və bu müvafiq olaraq qeyd edilir. Baş prokuror bir sıra tədris məşğələlərinin, habelə etik qaydalara aid seminarların inkişafına dair müvafiq əmr imzalayıb. Baş prokurorun 06.05.2016-cı il tarixli "Prokurorluq işçilərinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi qaydaları haqqında" 10/42-11/126-k nömrəli əmrinin birinci bəndinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğunun 3-cü-9-cu təsnifatlarına uyğun vəzifə tutan əməkdaşların fəaliyyətləri ("Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında"

² <http://prosecutor.gov.az/content/28/tabe-prokurorluqlarin-elage-vasiteleri>

Qanunun 10-cu maddəsinin qeyd olunan təsnifatına uyğun olaraq) müvafiq qaydalara uyğun olaraq qiymətləndirilir. Nəticədə, Baş prokuror, onun birinci müavini, müavinləri, Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsinin rəisi, Respublikasının Hərbi prokuroru, Naxçıvan Muxtar Respublikasının prokuroru istisna olmaqla, digər rəhbər və ixtisaslaşmış prokurorların fəaliyyətləri məcburi qiymətləndirilir.

84. Tövsiyyənin (i) hissəsinə əsasən, GRECO 2015-ci ilin iyul ayında prokurorların fəaliyyətinin vaxtaşırı qiymətləndirilməsinə dair dəyişiklikləri alqışlayır və bunun nəticəsi olaraq, qiymətləndirmənin Prokurorluq əməkdaşlarının etik davranış kodeksinə uyğun olmasını nəzərə alır. O, həmçinin Attestasiya Komissiyasının intizam icraatının başlanması üçün təkliflər təqdim etmə səlahiyyətlərinin olmasını müsbət bir inkişaf kimi qəbul edilmişdir. Tövsiyyənin bu hissəsi icra olunmuşdur.
85. Tövsiyyənin (ii) hissəsinə əsasən, GRECO yalnız bir neçə rəhbər prokurorluq işçiləri istisna olmaqla, ixtisaslaşdırılmış və yüksək prokurorların fəaliyyətlərinin dövrü qiymətləndirmə sisteminin genişləndirilməsini alqışlayır. Beləliklə, tövsiyyənin bu hissəsi adekvat icra olunmuşdur.
86. GRECO xv tövsiyyənin qənaətbəxş həyata keçirilməsi qənaətinə gəlir.

Tövsiyə xvi.

87. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, prokurorluq orqanlarında "həvəsləndirmə tədbirləri"nin tətbiqi (və xüsusilə bütün pul mükafatı) meyarları aydın, obyektiv və şəffaf olsun.*
88. Hökumət bildirmişdir ki, prokurorluq işçilərinin işlərinin lazımı qaydada icra etməsinə görə pul mükafatının, habelə müxtəlif fəxri fərqlər verilməsi və obyektiv və şəffaf meyarlar əsasında həvəsləndirilməsi məqsədi ilə Baş prokuror 13.07.2015-ci il tarixli 10/67 nömrəli əmri imzalamışdır. Xüsusilə pul mükafatları gəlincə, həmin əmrin 1.3-cü maddəsində qeyd olunmuşdur: "pul mükafatı və qiymətli hədiyyə - mürəkkəb, uzunmüddətli və ya intensiv əmək sərfiyyatı tələb edən tapşırıqların keyfiyyətli və əğlabatan müddətdə icrasına, o cümlədən ağır və xüsusilə ağır cinayət işləri üzrə istintaqın aparılması və ya həmin işlər üzrə dövlət ittihamının müdafiə edilməsinə, cinayət nəticəsində vurulmuş maddi ziyanın ibtidai araşdırma zamanı ödətdirilməsinə, mühüm qanunvericilik aktlarının hazırlanmasında iştirak etməsinə, mühüm beynəlxalq tədbirlərdə səmərəli iştirak etməsinə, habelə digər əhəmiyyətli tapşırıqların icra edilməsinə görə verilir."
89. GRECO qeyd olunan tövsiyyənin cirası ilə bağlı həvəsləndirmə qaydalarını nizamlayan Baş prokurorun 10/67 nömrəli əmri imzalamasını alqışlayır. Azərbaycan nəzərə almalıdır ki, pul mükafatına dair həvəsləndirmə qaydaları bir neçə mülahizələr özündə əks etdirməklə, gələcəkdə bununla əlaqədar bir sıra dəqiqləşdirmələrin həyata keçirilməsi lazım olacaqdır.
90. GRECO xvi tövsiyyənin qənaətbəxş həyata keçirilməsi qənaətinə gəlir.

Tövsiyə xvii.

91. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, Prokurorluq haqqında və Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında qanuna prokurorluq işçilərinin etik davranış kodeksini pozmalarına görə intizam məsuliyyətinə cəlb olunmaları müddələri əlavə edilsin.*
92. Hökumət bildirmişdir ki, qeyd olunan tövsiyə ilə əlaqədar olaraq, 1999-cu il tarixli Prokurorluq haqqında qanuna (maddə 33) və Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında qanuna (maddə 26 bənd 1) müvafiq dəyişikliklər edilmişdir. Xidməti intizamı pozduğuna, vəzifələrini layiqincə yerinə yetirmədiyinə görə prokurorluq işçisinin intizam məsuliyyətinə tətbiq olanaçağı barədə müddəalər özündə əks etdirən hər iki qanunun maddələrində artıq prokurorluq işçilərinin etik davranış kodeksinin tələblərinə əməl etmədiyinə görə də bəzələrində intizam tənbeh tədbirlərdən birinin tətbiq nəzərdə tutulmuşdur. Bunlar irad tutuma, müxtəlif növ töhmət verilmə, aşağı vəzifəyə keçirmə və ya vəzifədən azad etmə kimi tənbeh tədbirləridir. Qeyd olunan dəyişikliklər 14.06.2016-cı il tarixdə 294-VQD və 295-VQD nömrəli qanunlarla qüvvəyə minmişdirlər.
93. GRECO Prokurorluq haqqında və Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında qanunlara prokurorluq işçilərinin etik davranış kodeksini pozmalarına görə intizam məsuliyyətinə cəlb olunmalarına dair müddələrin əlavə edilməsini alqışlayır. Müvafiq sanksiyalar ümumi olanlardır.
94. GRECO xvii tövsiyənin qənaətbəxş həyata keçirilməsi qənaətinə gəlir.

Tövsiyə xviii.

95. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, bütün prokurorluq əməkdaşlarına maraqların toqquşması, aktivlərin müəyyən edilməsi və etik davranış mövzularına həsr olunmuş təlimlər (ilkin və davamlı) keçirilsin.*
96. Hökumət bildirir ki, qeyd olunan tövsiyənin icrası üçün Baş prokuror 13.07.2015-ci il tarixdə 10/68 nömrəli əmr imzalamışdır. Prokurorluq işçilərinin məcburi ilkin və əlavə təhsil proqramlarına maraqların toqquşması, aktivlərin müəyyən edilməsi və etik davranış haqqında mövzular əlavə edilmişdir. Hazırda səlahiyyətli orqan - Baş Prokurorluğun Elm və Tədris Mərkəzi - müvafiq tədris planı hazırlanmış və yeni işə yeni qəbul olunanlar, cari əməkdaşlar, o cümlədən ərazi və ixtisaslaşmış prokurorluq orqanlarında çalışanlar, Baş Prokurorluğun müvafiq idarə/şöbələrinin əməkdaşlarına ilk təlim fəaliyyətinə başlamışdır. 23-29 noyabr və 1-5 dekabr 2015-ci il tarixlərdə keçirilən təlim kursunda 32 prokuror və müstəntiqlər iştirak etmiş və korrupsiyaya qarşı mübarizə zamanı etik davranış, professional etika, maraqların toqquşması və sair əlaqəli mövzular ətrafında müzakirələr aparılmışdır. 8-10 dekabr 2015-ci il tarixdə keçirilən təlim kursunda 18 müstəntiq və prokuror iştirak etmiş, və bu təlimdə əsasən aktivlərin bəyan edilməsi, anti-korrupsiya orqanlarının, və sair əlaqəli mövzular müzakirə olunmuşdur. 16-17 fevral, 19-22 aprel, 7-9 iyun və 15-18 sentyabr 2016-cı il tarixlərdə daha dörd bu kimi seminarlar təşkil olunmuş və bu seminarlarda prokurorluq orqanlarının ümumillikdə 160 müstəntiq və prokurorları iştirak etmişdirlər.
97. GRECO maraqların toqquşması, aktivlərin müəyyən edilməsi və etik davranış mövzularına həsr olunmuş təlimlərin keçirilməsini özündə əks etdirən Baş prokurorun 13.07.2015-ci il

tarixli 10/68 nömrəli əmrin qəbul edilməsini alqışlayır. GRECO prokurorluq işçiləri üçün məcburi sayılan ilkin təlimlərin keçirilməsinin nəzərə alındığını yüksək qiymətləndirir. GRECO-ya təqdim olunan məlumatlar üç təlimin 2015-ci ildə və dörd təlimin 2016-cı ildə təşkil olunmasını əhatə edir. Hazırkı hesabatın qəbul edilməsi zamanı, hakimiyyət təlim modullarının kifayət qədər standart olmasını və gələcəkdə də davam edəcəyini bildirmişdir. GRECO Azərbaycanın gələcəkdə də bu kimi təlimlərin (ilkin və davamlı) müntəzəm təşkil edilməsini davam edəcəyinə hvəsləndirir.

98. GRECO xviii tövsiyənin qənaətbəxş həyata keçirilməsi qənaətinə gəlir.

Tövsiyə xix.

99. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, prokurorluq orqanların əməkdaşlarına icazəli əlavə fəaliyyət qaydaları daha da təkmilləşdirilsin.*

100. Hökumət bildirmişdir ki, Baş Prokurorluq prokurorluq işçilərinin əlavə işlə məşğul olmalarını nəzərdən keçirmişdir. Belə ki, prokurorluq işçiləri əlavə olaraq əsasən akademik və təhsil sahəsində çalışırlar. Qeyd olunan əlavə işlərin konkret dairəsi 13.07.2015-ci il tarixli 10/66 nömrəli əmr ilə müəyyən edilir. Burada işçinin hansı hansı fəaliyyət və hansı şərtlər əsasında məşğul olması (vaxt və ümumi gəlirdən asılı olaraq) və hazırda bununla əlaqədar rəsmi razılıq tələb olunur (razılıq müvafiq orqanın rəhbəri verir və Baş prokuror Kadrlar İdarəsinin məsləhəti ilə). Qeyd olunan nizamnamə və əmr prokurorluq orqanlarına bütün struktur qurumları arasında yayılmışdır.

101. *GRECO prokurorluq orqanların əməkdaşlarına icazəli əlavə fəaliyyət qaydaları* müəyyən edən, onların bəyənəməsini tələb edən və iyerarxiyası qaydasında təsdiq olunması özündə əks etdirən 13.07.2015-ci il tarixli 10/66 nömrəli əmrin qəbul edilməsini alqışlayır.

102. GRECO xix tövsiyənin qənaətbəxş həyata keçirilməsi qənaətinə gəlir.

Tövsiyə xx.

103. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, i) prokurorlar tərəfindən aktivlərin bəyan edilməsi qaydası prioritet məsələ kimi müəyyən edilsin və prokuror və onların qohumlarının təhlükəsizlik və şəxsi sirlər nəzərə alınmaq şərti ilə, bütün prokurorlar tərəfindən aktivlərin bəyan edilməsi üzrə məxfilik aradan qaldırılsın; və ii) aktivlərin bəyan edilməsinə dair müəyyən olunmuş qaydaya riayət edilməklə, həmin qaydanın icrasına nəzarət etmək üçün Baş Prokurorluğun nəzdində müvafiq struktur yaradılsın.*

104. Hökumət iddia edir ki, bu tövsiyənin icrası parlamentə dair IV tövsiyə həyata keçirilməsi ilə bağlıdır. Yeni qəbul edilmiş Açıq Hökumətin təşviqinə dair Milli Fəaliyyət Planınının 26-cı bəndinə əsasən, Azərbaycan hökuməti dövlət qulluqçuları, o cümlədən Milli Məclisin üzvlərinin, hakimlərinin və prokurorların aktivlərinin bəyan edilməsi üçün zəruri tədbirlərin görülməsinə dair Nazirlər Kabinetinin və Ədliyyə Nazirliyinin üzərinə müvafiq vəzifələr qoymuşdur. Bu sahədə hər hansı bir yeni nailiyyətlər əldə edildikdə GRECO bu barədə məlumatlandırılacaqdır.

105. GRECO iv və ix tövsiyələrə dair gəlidiyi nəticələri təkrarlayır və Azərbaycan hökumətindən qeyd olunan tövsiyənin icrasına dair müvafiq tədbirlərin görülməsini xahiş edir.
106. GRECO xx tövsiyənin yerinə yetirilməməsi qənaətinə gəlir.

Tövsiyə xxi.

107. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, prokurorlar barəsində intizam prosedurları başlanması üçün məhdudiyət müddəti uzadılsın.*
108. Hökumət bildirmişdir ki, 14.06.2016-cı il tarixli 295-VQD nömrəli qanunla Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında qanuna müvafiq dəyişikliklər edilmiş və həmin qanunun 27.6-cı maddəsinin müddəaları dəyişilmişdir: "27.6 İntizam xətası törədildiyi gündən üç il keçdikdə prokurorluq işçisinə intizam tənbehi verilə bilməz." Qeyd olunan Qanuna dəyişikliklər Prezident tərəfindən qəbul edilmiş qanunla dəyişdirilmiş və qüvvəyə minmişdir.
109. GRECO prokurorlar barəsində intizam prosedurları başlanması üçün məhdudiyət müddəti bir ildən üç ilədək uzadılmasına dair qanuna dəyişikliklərin edilməsini alqışlayır.
110. GRECO xxi tövsiyənin qənaətbəxş həyata keçirilməsi qənaətinə gəlir.

III. NƏTİCƏ

111. Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq GRECO Azərbaycanın Dördüncü Raund Dəyərləndirmə Hesabatında qeyd olunan iyirmi bir tövsiyədən on birinin tam icra edilməsini, dörd tövsiyənin qismən icra edilməsini və altı tövsiyənin isə icra edilməməsini bildirir.
112. Daha dəqiq desək, vii, viii, x, xi, xiii, xv, xvi, xvii, xviii, xix və xxi tövsiyələr tam icra edilmiş, i, ii, v və vi tövsiyələr qismən icra edilmiş, və iii, iv, ix, xii, xiv and xx tövsiyələr isə icra edilməmişdir.
113. Millət vəkillərinə münasibətdə bəzi irəliləyişlər əldə edilmişdir: qanun layihələrinin ictimai müzakirəsinin keçirilməsinə imkan verən tədbirlər həyata keçirilmiş və millət vəkillərinin etik davranış qaydalarının qəbul edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. GRECO ictimai müzakirələr sisteminin nəzərdə tutulduğu kimi institusionalaşdırılmasını tövsiyə edir və ümumi formada hazırlanmış və maraqlar toqquşmasının qarşısının alınması və üçüncü tərəflərlə əlaqələrin idarə edilməsi kimi əhəmiyyətli mövzuları əhatə etməyən etik davranış qaydalarının layihəsini təkmilləşdirməyə çağırır. GRECO qeyd olunan sənədin təkmilləşdirilməsini, qəbul edilməsini və praktikada tətbiqini gözləyir. Etik Davranış Qaydalarının icrasına nəzarət təlimlər, izah və məsləhətlərin verilməsi ilə birlikdə həyata keçirilməlidir.
114. Hər üç kateqoriyanı əhatə edən şəxslərin (millət vəkilləri, hakimlər və prokurorlar) maliyyə bəyannamələrinin açıqlanmasına ilə əlaqədar olaraq, on il keçməsinə baxmayaraq, təəssüf ki, Azərbaycan bu sahədə heç bir irəliləyiş (nəzarət, hesabat) əldə etməmişdir. GRECO Azərbaycanı bu sahədə mühüm islahatların həyata keçirilməsinə və qanunvericilik prosesinin şəffaflığı artırılmasına, pozuntuların aradan qaldırılmasına və millət vəkillərin

əlavə fəaliyyəti ilə məşğul olma çərçivələrinin dəqiq müəyyən edilməsi ilə bağlı müvafiq tədbirlər görməyə çağırır.

115. Hakimlərlə əlaqədar olaraq, GRECO Məhkəmə Hüquq Şurasının hakimlərin seçilməsində səlahiyyətlərinin artmasını və bütövlükdə məhkəmə sisteminin müstəqilliyi təmin etməsini alqışlayır, lakin MHŞ-da məhkəmə hakimiyyətinin rolunun daha da gücləndirməsinə çağırır və qeyd edir ki, MHŞ-nin üzvlərinin əksəriyyəti birbaşa seçilmiş və ya həmkarları tərəfindən təyin olunmuş hakimlərdən ibarət olmalıdır və MHŞ-na sədrlik hakim tərəfindən həyata keçirilməlidir. Son müsbət inkişafı özünü "dürüstlüklə" əlaqəli xüsusi təlimlərin keçirilməsində və hakimlərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsində etik davranış qaydalarının müvafiq müddələrinin daxil edilməsində göstərir. Bundan əlavə olaraq, hakimlərin toxunulmazlığının aradan qaldırılması ilə bağlı MHŞ-nin qərarının daha tez verilməsi ilə bağlı Milli Məclis tərəfindən qanun qəbul edilmişdir.
116. Nəhayət, prokurorların fəaliyyəti ilə bağlı olaraq, GRECO mühüm əhəmiyyətli inkişafın əldə olunmasını qeyd edir. Məsələn, intizam tənbehləri, Etik Davranış Kodeksi və dövrü qiymətləndirmə sisteminin daha da təkmilləşdirilmişdir. Digər hüquq mühafizə orqanlarının əməkdaşlarının prokurorluq orqanlarına işə qəbul edilməsinə dair yeni qaydalar müəyyən edilmiş və əlavə fəaliyyətlə məşğul olma ilə bağlı yeni qaydalar qəbul edilmişdir. Dürüstlüklə bağlı daha yaxşı təlim imkanları təmin edilmişdir. Bunlara baxmayaraq, GRECO prezidentin prokurorluq orqanlarına birbaşa nəzarət etməsinin aradan qaldırılması ilə bağlı hər hansı bir tədbirin görülməməsindən narahatdır. Bundan əlavə, GRECO rəhbər vəzifələrə daha şəffaf və obyektiv meyarlar əsasında təyinatların həyata keçirilməsi ilə əlaqədar təkmilləşdirmə işlərini gözləyir.
117. Ümumiyyətlə, Azərbaycan Dördüncü Raund Dəyərləndirmə Hesabatında olan tövsiyələrin icra edilməsinə dair aydın səylər göstərmişdir. GRECO müvafiq tövsiyələrin icrası ilə əlaqədar bir sıra islahatların həyata keçiriləcəyini qeyd edir. O, ölkəni islahatların həyata keçirilməsini dəstəkləyir və nəzərə çatdırır ki, Milli Məclisin üzvlərinin toxunulmazlığı ilə bağlı tövsiyələrin heç biri tam icra edilməmiş, və bununla yanaşı, məhkəmə və prokurorluq sahəsində bir sıra fundamental təkmilləşdirmələr tətbiq etmək lazımdır. GRECO Azərbaycan nümayəndə heyətinin rəhbərinin icrası gözlənilən i tövsiyədən vi, ix, xii, xiv və xx-ə qədər olan tövsiyələrin icrası ilə bağlı ən gec 30 iyun 2018-ci ilədək məlumat verməsini xahiş edir.
118. Nəhayət, GRECO Azərbaycan hökumətinin mümkün qədər tez bir zamanda təqdim olunan hesabatın dərc edilməsini, dövlət dilinə tərcümə edilməsini və bu tərcümənin ictimaiyyətə açıqlanmasını xahiş edir.